

איך פחד אחד מחליט את גורלו של דור שלם

שנים עשר אנשים ראו בדיוק את אותה ארץ, ועשרה מהם חזרו עם דוח שהפיל עם שלם. מי שמצליח להפריד בין מה שראה לבין מה שהוא מספר על עצמו, מקבל בחזרה את היכולת לזוז.

במדבר י"ג, א' – ט"ו, מ"א · פרשה 37 מתוך 54

מה קורה בפרשה

משה שולח שנים עשר אנשים, נשיא לכל שבט, לתור את הארץ. הם הולכים ארבעים יום, חוצים את הארץ מדרום לצפון, וחוזרים עם אשכול ענבים שנישא בשניים.

והדוח שלהם מתחיל טוב: "באנו אל הארץ אשר שלחתנו, וגם זבת חלב ודבש היא – וזה פריה". ואז מגיעה מילה אחת שהופכת הכול: "אפס". אפס כי עז העם, והערים בצורות, וילידי הענק ראינו שם.

כלב מנסה לעצור: "עלה נעלה וירשנו אותה, כי יכול נוכל לה". אבל הם ממשיכים, ובמשפט האחרון שלהם מתגלה הכול – "ונהי בעינינו כחגבים, וכן היינו בעיניהם". העם בוכה כל הלילה, וההחלטה נופלת: דור שלם לא ייכנס לארץ. הפרשה נחתמת בפרשת ציצית.

ונהי בעינינו כחגבים – וכן היינו בעיניהם.

במדבר י"ג, ל"ג · החלק השני של המשפט הוא הבעיה כולה

שלוש נקודות

- מידע נמסר בנפרד מפרשנות.** המרגלים ערבבו עובדות עם מסקנה, וכך העבירו לשומעים החלטה במסווה של דיווח. כל דוח שאין בו הפרדה בין "מה ראיתי" ל"מה אני חושב" הוא כלי מניפולציה, גם בלי כוונה.
- גם עמדת מיעוט חייבת להישמע.** שניים מתוך שנים עשר סברו אחרת. קבוצה שאין בה מנגנון שמאפשר לשניים לדבר, תקבל תמיד את ההחלטה של העשרה.
- ציצית – תזכורת יומיומית.** "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" משתמש באותו שורש של "לתור את הארץ". הפתרון שנקבע אינו הרצאה אלא חוט שרואים כל בוקר.

המרגלים · המילה "אפס"

עיון

הם לא שיקרו באף עובדה. הם רק הוסיפו מילה אחת באמצע.

קראו שוב את הדוח שלהם, ושימו לב שאין בו שקר. הארץ באמת זבת חלב ודבש – והם הביאו הוכחה. העם באמת חזק, והערים באמת מבוצרות. כל פרט נכון.

וכל זה מתהפך במילה אחת: **אפס**. אפס כי עז העם. מילה שאינה עובדה אלא מסקנה, והיא נשתלה בדיוק באמצע, כאילו היא חלק מהדיווח.

וזה, בסופו של דבר, מה שהכריע. לא הענקים ולא החומות. עשרה אנשים שהחליטו איך אחרים רואים אותם, ואז דיווחו על זה כעל עובדה.

מושגים בפרשה

אשכול הענבים

אשכול שנישא במוט בידי שניים, יחד עם רימונים ותאנים. הוא הובא כהוכחה – ושימש בסוף כאיום.

יהושע וכלב

משה שינה את שמו של יהושע ליהושע לפני היציאה. כלב, לפי המדרש, סטה בדרך לחברון להתפלל בקברי האבות.

ציצית

ארבע כנפות, חוטים, ופתיל תכלת. המצווה נחתמת ב"וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אותם".

סוטה ל"ה ע"א

בגמרא

אמרו: אם היינו כחגבים בעינינו, מניין ידעו מה חשבו עלינו?

חז"ל עצרו בדיוק על אותו משפט. "וכן היינו בעיניהם" – מניין להם? והמדרש נותן תשובה שמחמירה את הבעיה: הקדוש ברוך הוא אמר, על "בעינינו" אין לי טענה – אבל על "בעיניהם" כן. מי אמר לכם שלא נראיתם להם כמלאכים?

האבחנה הזאת חדה מאוד. אדם רשאי להרגיש קטן; זה קורה לכולם. הבעיה מתחילה כשהוא מייצא את ההרגשה הזאת החוצה ומחליט שהיא גם דעתם של אחרים.

ומה יוצא לנו מזה: רוב מה שאנחנו בטוחים שאנשים חושבים עלינו הוא פשוט לא נכון – לא כי הם חושבים טוב, אלא כי הם עסוקים בעצמם. ההנחה הזאת לבדה משחררת אנשים מכמות עצומה של הימנעות. בפעם הבאה שאתם נמנעים ממה ש"יחשבו ש...", שווה לזכור: כמעט תמיד, לא חשבו כלום.

כלב בן יפונה · "עלה נעלה"

סיפור

הוא היה בדיוק באותו סיוור, וראה בדיוק אותו דבר.

לפני שמסתכלים על הסיפור הזה כעל כישלון של עשרה אנשים, שווה להסתכל על השניים. כלב ויהושע הלכו את אותה דרך, ארבעים יום, ראו את אותן ערים ואת אותם אנשים גדולים. אף עובדה לא הייתה שונה אצלם.

ומה שכלב עשה באותו רגע ראוי לתשומת לב. הוא לא הכחיש כלום. הוא לא אמר "הערים לא מבוצרות". הוא אמר משפט אחד: "עלה נעלה וירשנו אותה, כי יכול נוכל לה". הוא הוסיף את היכולת שלנו לתוך המשוואה – הדבר היחיד שהעשרה השמיטו לגמרי.

כלב היה בן שמונים וחמש כשנכנס לארץ, ארבעים וחמש שנה אחר כך. הוא היחיד מבני דורו, מלבד יהושע, שראה את מה שדיווח עליו.

מבט קדימה

בסוף הפרשה, אחרי כל האסון, מגיעה מצוות ציצית – וההנמקה שלה משתמשת באותה מילה: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם". אותו שורש בדיוק כמו "לתור את הארץ".

והפתרון שנבחר מעניין. לא נאמר להם "תהיו אמיצים יותר", ולא ניתנה להם הרצאה על ביטחון עצמי. ניתן להם חוט שרואים כל בוקר. מה שמחזיק אנשים לא שינוי בגישה, אלא סימן קטן שחוזר כל יום ומזכיר להם מי הם. וזה שווה מחשבה לכל דבר שאנחנו מנסים לשנות בעצמנו.

עלה נעלה וירשנו אותה – כי יכול נוכל לה.

במדבר י"ג, ל' · כלב, אחרי שראה בדיוק את מה שראו כולם

התוספת

בגובה העיניים · בינך לבין הזולת · בבא מציעא פ"ד ע"א

מילה אחת ששרפה חברות של שנים

לפעמים דווקא בין הקרובים ביותר, משפט אחד חד – שנאמר בהיסח הדעת או בכעס רגעי – הורס מה שנבנה שנים. הגמרא מספרת סיפור כזה, על שניים מגדולי חכמי התלמוד.

אמר ליה: לסטאָה בִּלְסָטִיתִיה יָדַע.

בבא מציעא פ"ד ע"א

לקחת מזה: השבוע, שימו לב לרגע אחד שבו אתם מתפתים לומר לקרוב אליכם משפט שנוגע בדיוק במקום הכואב שלו – בריב, בכעס, "כדי שירגיש". עצרו, ואל תאמרו אותו. ובמקום זה, כמו רבי יוחנן בהתחלה, מצאו לאותו אדם מילה אחת שרואה את הטוב שבו.

בקרוב באתר binathalev.co

בינת הלב הוא אתר לימוד יומיומי – פרשת השבוע, אגדות חז"ל וחוכמה יהודית בשפה של היום. בכל עמוד הקונפליקט האנושי שמאחורי הטקסט, ובסופו דבר אחד מעשי לקחת אל השבוע. עזר לימודי בלבד. הסיפורים מסופרים בלשון חופשית – יש לעיין במקור. פרקי העיון אינם ציטוט מן המקורות; הפסוקים ודברי חז"ל מובאים בשמם.

טעון גניזה